

Wprowadzenie

Zapraszamy Państwa do zapoznania się z numerem 57 czasopisma „Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna” przygotowywany przez Wydział Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Stanowi on piąty zeszyt serii poświęconej wyzwaniom rozwojowym Wielkopolski. Dostrzegając niedostatek aktualnych opracowań dotyczących problemów społecznych i ekonomicznych naszego regionu, redakcja, przy aprobacie ówczesnej Rady Instytutu Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, postanowiła, że począwszy od 2016 r. każdy czwarty w danym roku zeszyt naszego czasopisma będzie miał charakter tomu zbierającego wyniki badań regionalnych odnoszących się do województwa wielkopolskiego. Zakładamy, że podjęta inicjatywa przyczynia się do tworzenia cennego poznawczo zbioru wyników analiz, których zakres przestrzenny obejmuje Wielkopolskę. W niniejszym numerze zebraliśmy kolejne 13 artykułów, których problematyka dotyczy pozycji rozwojowej województwa wielkopolskiego, zróżnicowań przestrzennych rozwoju społeczno-gospodarczego Wielkopolski oraz wybranych uwarunkowań i wyzwań rozwojowych regionu i jego ośrodków miejskich.

W pierwszej grupie artykułów autorzy koncentrują uwagę na pozycji rozwojowej regionu na tle zróżnicowań regionalnych w Polsce i identyfikują skalę zróżnicowań wewnątrzregionalnych województwa w wybranych aspektach rozwoju społeczno-gospodarczego.

Tom otwiera artykuł pt. „Poziom rozwoju gospodarczego województw w ujęciu dynamicznym” Jadwigi Bożek, Janiny Szewczyk i Moniki Jaworskiej, które przedstawia zmiany poziomu rozwoju gospodarczego województw w okresie 2010–2019. Na podstawie dynamicznego miernika syntetycznego, który obejmował 13 wybranych cech diagnostycznych, Autorki sporządziły rankingi województw i zidentyfikowały skalę zmian w poziomie rozwoju województw. Uzyskane wyniki potwierdzają występujące dysproporcje w rozwoju gospodarczym polskich województw. W 2019 r. najlepsza sytuacja pod względem przyjętego zestawu cech diagnostycznych występowała m.in. w województwie wielkopolskim. Co istotne, we wszystkich województwach poziom rozwoju gospodarczego wzrósł w badanym okresie, ale skala tych zmian była nierównomierna. Największy wzrost wskaźnika poziomu rozwoju nastąpił w województwach o najwyższym poziomie rozwoju, w tym w Wielkopolsce, w wyniku czego skala międzyregionalnych dysproporcji regionalnych w Polsce powiększyła się.

W drugim artykule pt. „Poziom rozwoju regionalnego województwa wielkopolskiego w dobie globalizacji w świetle wybranych wskaźników” Stanisław Sala prezentuje wyniki badania poziomu rozwoju regionalnego województwa wielkopolskiego na tle najlepiej rozwiniętych województw w kraju. Analiza opiera się na trzech grupach czynników, takich jak: produktywność, przedsiębiorczość oraz

innowacyjność. Produktywność opisano na pomocą PKB, PKB per capita, wartości dodanej brutto i wartości dodanej brutto per capita, przedsiębiorczość scharakteryzowano za pomocą liczby podmiotów gospodarki narodowej oraz wielkości nakładów inwestycyjnych, natomiast poziom innowacyjności określono na podstawie liczby podmiotów i pracujących w działalności badawczej i rozwojowej oraz wielkości nakładów inwestycyjnych na działalność badawczą i rozwojową. Następnie za pomocą wskaźnika syntetycznego uszeregowano najlepiej rozwinięte województwa w Polsce, wskazując na różnice między kolejnymi cechami oraz identyfikując pozycję rozwojową Wielkopolski.

W trzecim opracowaniu pt. „Inteligentne specjalizacje w procesie zrównoważonego rozwoju regionów” (na przykładzie regionu Wielkopolski) Alina Walenia przybliży koncepcję konkurencyjności regionalnej stanowiącej jeden z celów polityki Unii Europejskiej. Autorka zwraca uwagę na fakt, że Unia Europejska postrzega poprawę konkurencyjności we wszystkich regionach Europy, szczególnie w opóźnionych, jako niezbędną w dążeniu do „społecznej spójności”, upatrując w jej osiągnięciu szczególne znaczenie instrumentu inteligentnych specjalizacji. Artykuł przedstawia wagę inteligentnych specjalizacji w polityce zrównoważonego rozwoju regionów na przykładzie województwa wielkopolskiego.

Kolejny artykuł pt. „Zmiany zachorowalności na nowotwory złośliwe ośrodkowego układu nerwowego w województwie wielkopolskim” autorstwa Agnieszki Pilarskiej przedstawia wyniki analizy przestrzennej i czasowej zmiany poziomu zachorowalności na nowotwory złośliwe ośrodkowego układu nerwowego (z uwzględnieniem opon mózgowo-rdzeniowych). Postępowanie badawcze i jego wyniki koncentrują się na określeniu charakteru i siły trendów zachorowalności oraz wskazaniu obszarów o niekorzystnej i korzystnej sytuacji. Wnioski z analizy wskazują, że niekorzystna sytuacja w zakresie zachorowalności na wymienione nowotwory w Wielkopolsce występowała przede wszystkim w podregionie miasto Poznań, podregionie kaliskim oraz w powiecie pilskim.

Celem tekstu Pauliny Luizy Wizy pt. „Rynek mleka w województwie wielkopolskim w latach 2004–2020” jest przedstawienie i ocena rynku mleka w województwie wielkopolskim na tle kraju w latach 2004–2020. W pracy analizie poddano produkcję, pogłowie, skup, ceny i konsumpcję mleka w województwie wielkopolskim oraz w Polsce. Analiza opierała się na wykorzystaniu danych Głównego Urzędu Statystycznego oraz Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB w Warszawie. W oparciu o rezultaty badań wykazano, że po integracji Polski z Unią Europejską produkcja w województwie wielkopolskim zasadniczo wzrosła, podczas gdy pogłowie bydła mlecznego zmniejszyło się bardzo nieznacznie. Tendencja ta jest adekwatna do sytuacji na krajowym rynku mleka. Jak dowodzą uzyskane wyniki, zmiany zachodzące na rynku mleka w województwie wielkopolskim oraz w Polsce spowodowane są koncentracją chowu krów mlecznych i eliminacją z rynku gospodarstw o małej skali produkcji mleka.

Druga grupa artykułów w niniejszym tomie dotyczy uwarunkowań i wyzwań rozwojowych miast Wielkopolski, rozpatrywanych albo jako podsystem regionalnego układu osadniczego, albo w ujęciu studiów przypadku odnoszących się do wybranych jednostek regionalnego systemu osadniczego.

W pierwszym opracowaniu w tej części tomu pt. „Zabytki nieruchome jako materialny kapitał kulturowy wielkopolskich miast” Krzysztof Stachowiak i Anna Sieniecka identyfikują główne cechy i specyfikę materialnego kapitału kulturowego miast wielkopolskich, którego trzon tworzy zasób zabytków nieruchomych. W pierwszej części artykułu przedstawiono krótko koncepcję kapitału kulturowego i wyjaśniono specyfikę zabytków jako kapitału, koncentrując się na wartościach przydawanych zabytkom. Dało to podstawy teoretyczne do charakterystyki zasobu zabytków nieruchomych miast wielkopolskich, które są ich materialnym kapitałem kulturowym. Został on przedstawiony w ujęciu głównych wartości kulturowych (historycznej i semiotycznej) oraz wartości użytkowej. Analizy dokonano według kategorii wielkościowych miast (małe, średnie i duże), co pozwoliło zidentyfikować specyfikę kapitału kulturowego w tych kategoriach miast. Rezultaty badań wskazują na znaczny kapitał kulturowy małych miast, którego potencjał wiąże się z obiektami sakralnymi, układami urbanistycznymi, a także dworami i pałacami.

W kolejnym tekście pt. „Biegi masowe w wybranych miastach Wielkopolski i ich wpływ na lokalny system społeczno-ekonomiczny” Tomasz Wielec i Roman Matykowski podejmują próbę przedstawienia roli i wpływu imprez biegowych na rozwój miast Wielkopolski oraz możliwości ich promocji i budowania pozytywnego wizerunku. W opracowaniu scharakteryzowano wpływ organizowanych biegów masowych na przykładzie trzech miast wielkopolskich różnej wielkości: Poznania, Gniezna i Grodziska Wielkopolskiego. Wyniki badań potwierdzają, że rosnąca w XXI w. popularność aktywności fizycznej w postaci biegów może stać się ważnym impulsem dla rozwoju społeczno-gospodarczego miast oraz stanowić nowe źródło poszukiwania tożsamości miasta, w tym jego nowego wizerunku.

Następny artykuł, Mariusza Bąka i Dawida Abramowicza pt. „Zmiany kierunków użytkowania gruntów ze szczególnym uwzględnieniem użytków rolnych w miastach powiatu poznańskiego w latach 2010 i 2020” prezentuje wyniki analizy zmian w użytkowaniu gruntów ze szczególnym uwzględnieniem gruntów rolnych w miastach powiatu poznańskiego w latach 2010 i 2020. Postępowanie badawcze wskazuje, że w badanym czasie największe zmiany w rozpatrywanym zakresie zaszły w Luboniu, Swarzędzu i Mosinie. Powierzchnia gruntów rolnych w tych miejscowościach zmniejszyła się odpowiednio o 17,5%, 10,0% i 9,5%.

Celem opracowania Patryka Kaczmarka pt. „Przestrzenny wymiar dogęszczania zabudowy na wielkich osiedlach mieszkaniowych w Poznaniu po 1989 r.” jest ustalenie skali procesu dogęszczania zabudowy na wielkich osiedlach mieszkaniowych głównego miasta Wielkopolski. Podstawą badania była inwentaryzacja, podczas której określono lokalizację nowej zabudowy powstałej po 1989 r. na wyznaczonych obszarach badawczych obejmujących wielkie osiedla mieszkaniowe Poznania. Uzyskane wyniki prowadzą do wniosku, że proces dogęszczania zabudowy występuje aż na 17 z 25 badanych osiedli. W jego rezultacie liczba budynków mieszkaniowych wzrosła o 91 nowych obiektów.

Daria Łechtańska w tekście pt. „Ekspansja zabudowy mieszkaniowej w zurbanizowanej zlewni rzecznej jako źródło presji na środowisko: przykład Różanego Strumienia w Poznaniu” prezentuje rezultat oceny presji na środowisko

przyrodnicze wynikającej z planowanych zmian w zakresie rozwoju zabudowy mieszkaniowej i zróżnicowanie w obrębie zlewni, zwracając uwagę na potencjalne skutki tych zmian dla środowiska przyrodniczego. Wyniki wykazują, że głównym źródłem presji będzie rozbudowa terenów mieszkaniowych. Konsekwencjami będą: redukcja powierzchni biologicznie czynnej oraz emisja zanieczyszczeń. Wyniki mogą służyć jako przesłanka do kształtowania monitoringu środowiska przyrodniczego dla instytucji administracyjnych i badawczych.

Łukasz Skoczylas w artykule pt. „Osiedle i jego mieszkańcy. Gospodarstwa domowe na poznańskiej Abisynii” przedstawia obraz poznańskiego osiedla Abisynia przez pryzmat wybranych charakterystyk jego mieszkańców. Abisynia składa się z domów jednorodzinnych, bliźniaków i tzw. willi miejskich, położonych na poznańskim Grunwaldzie, tworzących interesujący przykład architektury modernistycznej. Analizę oparto na wynikach badań ankietowych gospodarstw domowych. Badania dotyczyły podstawowych kwestii związanych z zamieszkiwaniem, takich jak: liczba osób tworzących gospodarstwo domowe, liczba i rodzaj trzymanych zwierząt, używane środki transportu, aktywności podejmowane w najbliższej okolicy. Z analizy wynika, że Abisynia jest obecnie terenem wielofunkcyjnym, w którym jednak nadal dominuje funkcja mieszkaniowa. Wizerunek Abisynii jest bardzo spójny i w zasadzie niezmieniony na przestrzeni lat: zamieszkują tutaj przedstawiciele wyższej klasy średniej. Zidentyfikowane deficyty osiedla są podobne do tych, które charakteryzują inne polskie osiedla: jest tutaj zbyt wiele samochodów, a infrastruktura publiczna w niektórych przypadkach podlega przyspieszonej degradacji.

Opracowanie Izabeli Chudzińskiej, zatytułowane „Rola samorządu terytorialnego w kreowaniu produktu lokalnego na przykładzie gminy Trzcianka” identyfikuje rolę samorządu terytorialnego w tworzeniu rozpoznawalnego dla miasta/regionu produktu spożywczego. Jako przykład posłużyła tu wielkopolska gmina Trzcianka. Całość badań terenowych przypadła na 2021 r. Wykonano je metodą sondażu diagnostycznego. W ramach badań zrealizowano wywiady z pracownikami Urzędu Miasta w Trzciance, z właścicielami lokalnych piekarni oraz przeprowadzono ankietę z mieszkańcami gminy Trzcianka. W efekcie wykazano, że w opinii lokalnych przedsiębiorców wsparcie władz gminy ma bardzo duży wpływ na rozpoznawalność ich produktów. Zdaniem mieszkańców trzcianeckie pieczywo jest chętnie przez nich kupowane, choć nie jest postrzegane jako produkt lokalny. Badania wykazały, że brak akcji promocyjnej ukierunkowanej na wybrany produkt spożywczy sprawia, iż pochodzące z trzcianeckich piekarni pieczywo, licznie nagradzane na krajowych konkursach piekarskich, choć mogłoby być, nie jest „marką spożywczą” Trzcianki.

Ostatni artykuł w niniejszym tomie autorstwa Michała Adama Kwiatkowskiego i Jadwigi Biegańskiej pt. „Rower publiczny 1. generacji w XXI w. – studium przypadku Krotoszyna” prezentuje przykład wdrożenia w 2017 r. systemu roweru publicznego w Krotoszynie opartego na zasadach 1. generacji, znanych z lat 60. XX w. W pracy dokonano oceny konsekwencji wprowadzenia systemu roweru publicznego opartego na zaufaniu wobec mieszkańców, próbując określić stopień powodzenia tego przedsięwzięcia. Uzyskane wyniki wskazują, że analizowane

rozwiązanie powinno być oparte na kilku istotnych filarach, w tym doświadczeniu samorządu lokalnego, racjonalnej kalkulacji i planowaniu oraz edukacji społeczeństwa.

Zapraszamy Państwa do działu Nowości Wydawniczych, w którym prezentujemy najnowsze prace autorstwa pracowników naszego wydziału, których tematyka bezpośrednio wiąże się z problematyką rozwoju regionalnego i polityki regionalnej. W bieżącym numerze przedstawiamy Państwu monografię opublikowaną w serii *Economic Geography* przez wydawnictwo Springer pt. „European Regional Development Contemporary Regional and Local Perspectives of Socio-Economic and Socio-Political Changes”, autorstwa Pawła Churskiego, Tomasza Herodowicza, Barbary Koneckiej-Szydłowskiej i Roberta Perdała. Publikacja jest podsumowanie projektu badawczego pn. „Nowe wyzwania polityki regionalnej w kształtowaniu czynników rozwoju społeczno-ekonomicznego regionów mniej rozwiniętych” finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki (nr 2015/19/B/HS5/00012). Ważną częścią prezentowanych w tej pracy wyników są ustalenia dotyczące wyzwań wdrażania polityki rozwoju zorientowanej terytorialnie w wybranych gminach województwa wielkopolskiego.

Mamy nadzieję, że włączą się Państwo w tworzenie kolejnych numerów naszego czasopisma, które jest indeksowane m.in. w bazie ERIH PLUS. Informujemy również, że według Komunikatu Ministra Edukacji i Nauki z dnia 1 grudnia 2021 r. w sprawie wykazu czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych, czasopismo „Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna” wydawane przez Wydział Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej UAM, ma obecnie 70 punktów.

Zapraszamy i zachęcamy Państwa do nadsyłania propozycji publikacji, informacji na temat nowości wydawniczych, recenzji i głosów polemicznych dotyczących najnowszych wyników badań, a także streszczeń wyróżniających się prac magisterskich z zakresu problematyki rozwoju regionalnego i polityki regionalnej, które mogłyby stać się podstawą do przygotowania artykułów w numerze poświęconym debiutom naukowym. Pamiętajmy, że tylko od naszej wspólnej aktywności zależy ostateczny kształt naszego czasopisma, którego kolejny numer trafił właśnie do Państwa.

Przypominamy, że wszystkie zasady dotyczące składania i recenzowania tekstów oraz numery archiwalne czasopisma dostępne są pod adresami: <http://rr.amu.edu.pl> oraz <https://pressto.amu.edu.pl/index.php/rrpr/>.

Prof. Paweł Churski
Redaktor Naczelny
czasopisma „Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna”